

A derű forrása

Ha boldog a költő — például éppen szerencsés a szerelemben —, akkor többnyire jobb dolga is akad annál, mint hogy verset írjon; ha viszont boldogtalan, akkor jobb híján az ihlet karjába veti magát. Talán ez magyarázza, hogy annyival több a vívódó, kétségbeesett vers, mint a vidám és derűs.

Erre a magvas általánosításra egy ellenpélda adott alkalmat: elolvastam az új magyar Burns-kötetet. Nem érzek bátorságot arra, hogy komoly műítészti nekifeszüléssel bírálatot írjak erről a költői életműről, és a remek fordítói gárdából sem emelhetek ki senkit. Csaknem valamennyi fordítónak van néhány csúcsteljesítménye a kötetben, és ezek, egymást felerősítve, egységes költői, sőt nyelvi magatartást tárnak elénk. Mindenekelőtt ez a rokon-szenves, irigyléreméltó és követ-hetetlen magatartás nyugozott le.

Ha Burns derűje naiv volna és illúziókból táplálkozna, akkor ma már a kutya sem beszélne róla. Az a két kutya sem — a gazdag Cézár és a szegény Luath —, amely talán a legteljesebben jellemezte a költő világát. Társalgásukból kitetszik, hogy szipolyozó nagyurak, kéjszóvár és képmutató papok nyomják el a kiszolgáltatót és éhségre ítélt népet. De ez a nép — Luath szavahihető tanúbizonysága szeriht — mégis több tehetőséget mutat a boldogságra, mint urai.

Ez a tehetség Burns jókedvének forrása. Erzületében „egy volt a néppel”, mondhatnánk róla, fonnyadt szóvirággal, de ehhez rögtön hozzá kellene tennünk, hogy a „nép” szónak Angliában a XVIII. század végén — vagy nálunk Petőfiéik korában — pontosan körülhatárolható értelme volt. Ma már — legalábbis Európában — inkább a „lakosság” vagy a „népesség” szó ki-vánkozna a helyébe, vagy — bizonyos alkalmakkor — a „tömeg”, de nem rossz a „közönség” kifejezés sem, mely emléktáblákon látható, rendszerint a „há-lás” jelző kíséretében. Maga a „nép” osztályokra, s ezen is túl: foglalkozási ágakra bomlott, különböző munkahelyekre, biztonsági zárrakkal védett lakásokba széledt szét. Burns korában viszont — legalábbis negatíve — körülhatárolható volt: népnek számitott a nem-nemes, a nem-pap, a nem-úr, vagy — kevésbé pontosan — a szegény, a szántó-vető, a koldus, a csavargó, és általában mindenki, aki szívesen szeretkezett az árpaföldeken, árpalét vedelt falusi kocsmákban, képzeletében manókkal és boszorkányokkal tusázott, és akikről el lehetett mondani, hogy „harag ég szívükben / a kegy-urak és papok ellen / avagy az új adók miatt / szidják a londoniakat”. Is természetesen a fináncokat is.

Szívesen képzelem magam elé Burnsöt, a fináncot. Természetesen ebben a minőségében is „nép” maradt, amennyiben elvitette magát az ördöggel, sajnálkozás nél-

kül. De amikor mások kívánták a pokolba, akkor már ész-érveikkel védekezett. A földesúr, a miniszter is adót szed, és „Az istenes, tudós papok mi mások / Kérdem tőletek, mint lelki fináncok?” Ez a „tőletek” (az angol szövegben: „pray”, vagyis könyörgők) már eltávolítja a költőt a néptől: külön ügyét védi. Burns kettős minőségében — mint költő és mint finác — arra kényszerült, hogy hidat építsen a többséghez, vagyis a néphez, ha meg akara örízni tragikus életében és a világ tragikus állapotát is látva, a derű forrásait. A hídépítés viszont intellektuális munka, és Burns ezzel az intellektualitásával emelkedett ki a névtelen népi bárdok tömkelegéből.

Burns költészete egy visszamen-térő, igen fontos világtörténelmi pillanat gyümölcse: a nép már kezdett önnön tudatára ébredni, és még létezett; a költő, kiválva belőle, az azonosság és különállás egységében, minden romantika nélkül fejezte ki ezt a tudatot. Azóta a nép, a polgári átalakulásban, győzött, vagyis megszűntette önmagát. A derű burnsi — vagy Petőfi-féle — forrásai elapadtak, és a költő, ha komikai hatást akar elérni, többnyire fintorgásra és bohóci mutatványokra kényszerül. Nem ő nevet, hanem rajta nevetnek, ami meglehetősen nagy különbség.

Eörsi István